

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента,
доцента кафедри соціальної педагогіки

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
Харченко Людмили Георгіївни

на дисертацію Тодоріко Анатолія Валентиновича

«Організаційно-педагогічні умови партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав дитини», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Дисертаційне дослідження А. В. Тодоріко присвячене проблемі, що має безпосереднє значення для сучасної педагогічної науки, освітньої практики та соціально-педагогічної роботи в територіальних громадах. Захист прав дитини в умовах децентралізації, воєнних викликів, зростання соціальної вразливості сімей, переміщення значної кількості дітей і потреби в узгодженій міжінституційній підтримці набуває особливої гостроти. За таких обставин заклад загальної середньої освіти перестає бути лише освітньою інституцією в традиційному розумінні, а дедалі більше виконує функції раннього виявлення ризиків, соціально-педагогічного супроводу, посередництва між дитиною, сім'єю, громадою та відповідними службами.

Актуальність теми посилюється тим, що в українській практиці досі зберігається невідповідність між нормативно визначеними механізмами захисту прав дитини та реальними можливостями їх узгодженої реалізації на рівні громади. Саме тому звернення автора до організаційно-педагогічних умов партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та органів місцевого самоврядування є своєчасним і науково виправданим.

Оцінюючи роботу з позицій соціальної педагогіки, варто підкреслити, що дисертація перебуває у полі проблематики, близької до сучасних досліджень соціально-педагогічної підтримки дітей у складних життєвих обставинах, зокрема дітей-ВПО, дітей із травматичним досвідом, сімей у кризі, а також питань професійної готовності фахівців до міжвідомчої взаємодії. У цьому контексті науковий інтерес становить прагнення дисертанта розглядати захист прав дитини не як вузько правову процедуру, а як системний соціально-педагогічний і управлінський процес, що потребує узгодженої участі школи, органів місцевого самоврядування, соціальних служб, сім'ї та інших суб'єктів громади.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації загалом належним чином обґрунтовані. Автор коректно визначив мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, забезпечивши їх логічну взаємопов'язаність. Мета роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов ефективної

партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав дитини.

Позитивно слід оцінити міждисциплінарну методологічну основу дослідження. Автор поєднує положення педагогіки партнерства, соціальної педагогіки, теорії соціального управління, правозахисного підходу та сучасних уявлень про дитиноцентризм. Такий підхід дозволяє уникнути одновимірного трактування проблеми й розглядати партнерську взаємодію як складний освітньо-соціальний феномен.

Переконлива емпірична частина роботи. Дисертант застосував комплекс теоретичних, емпіричних і математико-статистичних методів: аналіз, синтез, узагальнення, моделювання, анкетування, інтерв'ю, спостереження, контент-аналіз документації, педагогічний експеримент, а також статистичну перевірку результатів. Важливо, що емпірична база охопила фахівців управлінської, педагогічної, соціально-психологічної та міжвідомчої сфер, а також учнів і батьків. Це дало змогу авторові здійснити не лише кількісне, а й якісне осмислення динаміки партнерської взаємодії.

Сильною стороною дослідження є спроба операціоналізувати складне поняття партнерської безпеки через відповідні критерії, показники та авторський діагностичний інструментарій. Використання анкети «Процесуальне посередництво», експертних листів координації, карт «Територія прав» та Індексу партнерської безпеки засвідчує практикоорієнтований характер роботи й прагнення автора перевести теоретичну модель у площину вимірюваних педагогічних і соціально-управлінських результатів.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертації полягає не лише у формальному декларуванні нового підходу, а насамперед у спробі цілісно змодельовати партнерську взаємодію ЗЗСО та ОМС у сфері захисту прав дитини як системний міжінституційний процес. У роботі обґрунтовано структурно-функціональну модель, що поєднує управлінсько-координаційний, соціально-педагогічний і безпековий виміри взаємодії.

Заслуговує на увагу визначення системи організаційно-педагогічних умов ефективної взаємодії, серед яких виокремлено нормативно-правові, кадрово-управлінські, комунікаційно-інформаційні, соціально-психологічні, ресурсно-матеріальні та моніторингово-оцінювальні умови. Така структура є логічною, оскільки дозволяє розглядати партнерство не як сукупність окремих заходів, а як цілісний механізм узгодження відповідальності, процедур, ресурсів і способів реагування на ризики порушення прав дитини.

Наукову значущість становить також уточнення змісту поняття «партнерська взаємодія у сфері захисту прав дитини» через поєднання педагогічного, соціально-управлінського та правозахисного підходів. Автор переконливо показує, що ефективність такої взаємодії залежить не лише від наявності нормативної бази, а й від здатності суб'єктів громади вибудовувати довірчу комунікацію, здійснювати своєчасний обмін інформацією,

координувати дії та підтримувати дитину в межах узгодженого соціально-педагогічного супроводу.

Окремо варто відзначити діагностично-оцінювальний аспект новизни. Розроблення критеріїв, показників, рівнів результативності та інтегрального показника партнерської безпеки створює підґрунтя для моніторингу ефективності локальної політики захисту прав дитини. Цей аспект роботи важливий для практики соціально-педагогічної діяльності, де часто бракує зрозумілих інструментів оцінювання якості міжвідомчої взаємодії.

Теоретичне і практичне значення дисертації

Теоретичне значення дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про партнерську взаємодію школи та органів місцевого самоврядування як чинник забезпечення прав дитини в територіальній громаді. Робота розширює зміст педагогіки партнерства, виводячи її за межі взаємодії «учитель – учень – батьки» і розглядаючи у ширшій системі «школа – влада – громада – соціальні служби – сім'я – дитина».

Практичне значення опрацьованих матеріалів і отриманих результатів визначається можливістю використання її результатів у діяльності закладів загальної середньої освіти, органів місцевого самоврядування, служб у справах дітей, соціальних служб, центрів професійного розвитку педагогічних працівників, а також у системі підготовки й підвищення кваліфікації фахівців соціальної та соціально-педагогічної сфери.

Позитивно, що запропонована модель має прикладне спрямування. Вона може бути використана для розроблення локальних протоколів взаємодії, удосконалення алгоритмів реагування на випадки порушення прав дитини, організації міжвідомчої комунікації, підвищення ролі школи у ранньому виявленні ризиків і формування безпечного освітнього середовища.

З огляду на наукові інтереси опонента, пов'язані з психологічними та соціальними викликами, з якими стикаються діти-ВПО у закладах загальної середньої освіти, а також із питаннями професійної підготовки фахівців соціальної сфери, важливим видається соціально-педагогічний потенціал запропонованої моделі. Вона може бути корисною для громад, які працюють із дітьми, що пережили переміщення, втрату стабільного соціального середовища, травматичний досвід, труднощі адаптації та інтеграції в учнівський колектив. Водночас ефективність такої моделі значною мірою залежить від кадрової готовності суб'єктів партнерства, їхньої рефлексивної культури та здатності діяти не формально, а відповідально й узгоджено.

Оцінка змісту та структури дисертації

Структура дисертації відповідає логіці наукового дослідження. У вступі належно обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи, наукову новизну та практичне значення роботи.

У першому розділі здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав дитини. Автор послідовно розкриває понятійний апарат, аналізує міждисциплінарні підходи та нормативно-правове підґрунтя дослідження. Привертають увагу авторські

інтерпретації дисертанта поняття «партнерство» в площині захисту прав дитини та функціонування територіальної громади.

У другому розділі представлено структурно-функціональну модель партнерської взаємодії, визначено організаційно-педагогічні умови та механізми її реалізації. Логіка моделі поєднує цільовий, засадничий, змістовий, організаційний і результативний компоненти. Її автор розглядає інструмент переходу від декларативного партнерства до технологізованої взаємодії.

У третьому розділі подано організацію та результати експериментальної апробації моделі. Автор демонструє позитивну динаміку за низкою показників: наявність протоколів взаємодії, підвищення Індексу партнерської безпеки, зростання обізнаності учнів, скорочення терміну реагування, підвищення довіри батьків і коефіцієнта закриття кейсів. Застосування статистичної перевірки підсилює доказовість отриманих результатів.

Висновки дисертації відповідають поставленим завданням, узагальнюють основні результати дослідження та засвідчують досягнення мети.

Повнота викладу основних результатів у наукових публікаціях

Основні положення дисертації відображено в наукових публікаціях автора. Тематика опублікованих праць відповідає змісту дослідження і охоплює питання міжсекторальної взаємодії у забезпеченні прав дітей, партнерства місцевого самоврядування та закладів освіти, а також партнерської взаємодії інституцій територіальної громади у формуванні ефективної політики дитинства. Це дає підстави вважати, що результати дослідження пройшли належну апробацію в науковому середовищі.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження А. В. Тодоріко, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання дискусійного характеру, що не знижують загальної наукової цінності роботи.

1. У дисертації переконливо обґрунтовано актуальність захисту прав дитини в умовах воєнних викликів, однак доцільно було б виразніше конкретизувати соціально-педагогічні механізми підтримки дітей-ВПО, дітей із травматичним досвідом, дітей, які пережили втрату стабільного соціального середовища або мають труднощі адаптації в новому учнівському колективі. З огляду на сучасні реалії, саме ці категорії дітей потребують не лише загальної міжвідомчої підтримки, а й спеціально вибудованих алгоритмів соціально-педагогічного супроводу.

2. У роботі значну увагу приділено організаційним і координаційним механізмам партнерської взаємодії. Водночас перспективним видається глибше розкриття рефлексивної готовності фахівців, залучених до реалізації моделі: педагогів, соціальних педагогів, психологів, представників соціальних служб та органів місцевого самоврядування. У складних випадках захисту прав дитини важливим є не лише дотримання алгоритму реагування, а й здатність фахівців критично оцінювати власні дії, коригувати професійну

позицію, усвідомлювати ризики формального підходу та діяти з урахуванням індивідуальної ситуації дитини.

3. Автор слушно наголошує на необхідності оперативного обміну інформацією між суб'єктами партнерства. Разом із тим у подальшому доцільно було б детальніше розкрити етичні межі такого обміну, зокрема питання конфіденційності, захисту персональних даних дитини, недопущення стигматизації сім'ї та дотримання принципу «не нашкодь» у процесі міжвідомчого реагування. Це особливо важливо у випадках, що стосуються дітей-ВПО, дітей, які постраждали від насильства, або сімей у кризових обставинах.

4. Практична цінність запропонованої моделі є очевидною, однак її соціально-педагогічний потенціал міг би бути посилений через чіткіше представлення логіки кейс-менеджменту: первинне виявлення ризику, оцінювання потреб дитини, маршрутизація випадку, міждисциплінарне обговорення, супровід, моніторинг змін і зворотний зв'язок із закладом освіти. Така деталізація дозволила б повніше показати, як партнерська взаємодія переходить від рівня організаційної координації до рівня індивідуалізованої допомоги конкретній дитині.

5. Емпірична частина дослідження демонструє позитивну динаміку за інституційними й організаційними показниками партнерства. Водночас у подальших дослідженнях доцільно було б доповнити оцінювання результативності моделі показниками, що безпосередньо відображають соціально-психологічний стан дитини: рівень адаптованості в освітньому середовищі, відчуття безпеки, довіру до дорослих суб'єктів підтримки, досвід звернення по допомогу та суб'єктивне відчуття захищеності. Це дозволило б ще виразніше продемонструвати дитиноцентровану спрямованість запропонованої моделі.

Зазначені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, не заперечують основних результатів дисертаційного дослідження, а окреслюють можливі напрями його подальшого розвитку в контексті соціально-педагогічної підтримки дітей в умовах сучасних суспільних викликів.

Зазначені зауваження не заперечують основних положень дисертації, а радше окреслюють напрями подальшого розвитку запропонованої автором наукової ідеї.

Загальний висновок

Дисертація Тодоріко Анатолія Валентиновича «Організаційно-педагогічні умови партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав дитини» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що має належний рівень наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичного значення. Основні положення дисертації аргументовані, висновки відповідають меті й завданням дослідження, а запропоновані результати можуть бути використані в діяльності закладів освіти, органів місцевого самоврядування, соціальних

служб, служб у справах дітей, а також у професійній підготовці та підвищенні кваліфікації фахівців соціально-педагогічної сфери.

Робота відповідає чинним Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, зі змінами, внесеними наказом МОН України від 31.05.2019 № 759, а також пунктам 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, зі змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 № 341, від 19.05.2023 № 502 та від 03.05.2024 № 507. Автор дисертації – Тодоріко Анатолій Валентинович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка



Л. Г. ХАРЧЕНКО

| | |
|--|-----------------------------|
| Підпис | <i>Харченко Л. Г.</i> |
| Засвідчую | |
| Начальник відділу кадрів | <i>Юлія Віта МІХАЙЛЕНКО</i> |
| ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка" | |

